

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton. ~
Előfizetési ár: egész évre 28 korona, fél-
évre 14 korona. ~ Egyes szám ára 60 fillér. ~

~ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium;
ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Tisza István emlékezete.

Részletek **Beöthy Zsolt** emlékbeszédéből.

A múlt nagy alakjai kétféle jogon élnek a közlélekben: a nemzet halás emlékezetében és glóriás képzeletében. Egyik soruknak emlékét nagy alkotásaik őrzik, melyek a nemzeti élet szervezetébe erősítve és éltetve illeszkedtek be: Széchenyiét a modern Magyarország egész szervezete, Kossuthét demokratizálása és forradalmi erő kifejtése. Deákét a kiegyezés s ebben egy új korszak békeművei. A másik sort inkább példája élteti és halhatatlanítja nemzetének szívében: életével és halálával megpecsételt erkölcsi fensége. Amazok a nemzet történetének epikus hősei, emezek a tragikusok: a Zrinyiek, a Rákócziak, a Tisza Istvánok. Igenis, ebben a sorban látjuk őt is, ki csodálatosan külső képében is emlékeztetett vértanú elődeire: együtt a kuruc fejedelem daliás szépségére s a „vezéreköltő” vonásainak kemény energiájára, tekinteten a tragikai végzet borús árnyékával.

Hogy mint emelkedett a nagyok közé, hogy amit Istentől vett, a színarany talentumokat az élet miként verte ki és alakította: e kérdésre keresve feleletet, kora ifjúságára, szinte gyermekori benyomásaira kell gondolnunk. A múlt század 60-as és 70-es évei már keserű emlékek, lázas forrongás, izgató átalakulás, lobogó remények esztendei voltak. Mi, öregek, tanúságot tehetünk róla, hogy a forrongás izgalmi mily korán érlelték, mily határozó benyomásokkal alakították a fiatal lelkeket. Tiszának jövődjét is már ezek a benyomások jelölték ki.

Lelkének mélyén a geszti család szelleme és élete vetett ágyat nekik. Ott találjuk az erdélyi arisztokrácia régi, hamisítatlan,

hagyományainak nyomát; ott a Magyar Alföld nagyúri életét, mely sokkal közelebb esik a népéhez, gyökerességének hasonlíthatatlanul erősebb befolyását mutatja, mint a felföldi vagy a dunántúli; és ott a kálvinista életrek puritán

magábanbizó, de magától mindent számonkérő szigorát. Mindennek megvan a nyoma lelkének már alapvető rétegében, melyben jellemének és jelleme által sorsának gyökérszállai nyúlnak. Ezeket táplálják, fejlődésüket erősítik tanulókori életviszonyai. Debreczenben tanul, a Nagytemplom árnyékában, a százados magyar küzdelmek színterén, az ősi kollégiumban, hol még él és hat valami abból a puritán szellemből, melyet Bessenyei talált Patakon s mely benne és minden neveltjében a magyar lelket megvesztegethetetlenné erősítette. Százados küzdelmek politikussá képezték Debreczent, de mindig ennek a léleknek politikusává. Ott lobog tanítóiban és deákjaiban s a kis geszti fiúban is a biblia szavával, „csontjába rekesztett tűzzé” izzik. Tüzes magyar érzése nem itt született — századok előtt született az már! — de itteni benyomásai kétségtelenül hozzájárultak, hogy életének azzá a kategórikus imperativusává szilárdult, melynek példájául hirdetjük s hőseül és áldozatául gyászoljuk őt.

Debreczenből német egyetemre indult. Ha pihenést nem ismerő munkaösztönének, nagy és kicsiny közt különbséget nem tevő lelkiismeretességének, kötelességérzete kérlelhetetlen szigorának iskoláját keressük: ezekre a németországi tanulóévekre, a berlini és heidelbergi egyetemek padjaira kell gondolnunk

A fejlődő, alakuló ifjú lélek azonban legnagyobb és életútjára leghatározóbb benyomását, azt hiszem, mégis itthon a magunk politikai életének körében kapta. Kapta attól, akit életében és emlékében nem csupán a legmelegebb szeretettel, hanem a legrajongóbb tisztelettel vett körül: édes atyjától. Tisza Kálmánban, Teleky László halála óta, másfél évtizeden át jóformán az egész magyar ellenzék vezérét ismerte; a szélsőszárny is inkább benne, mint saját vezetőiben reménykedett. A kiegyezés védelmében a Deák-párt harcos ereje kimerült és bomladozni

kezdett; az ellenzék is töredezett s fogyó bizalmát az ellentétek kiélezésével s a harcmódnak makacs kíméletlenségével leplezte; avatatlan gazdálkodás, rossz termékek s kapzsi és lelkiismeretlen érdekhajhászat: mindez alig egy évtizedes önálló állami berendezkedésünket az anyagi és erköcsi tönk szélére juttatta. Hozzájuk járultak a szláv mozgalmak fenyegető felhőiben a monarchiában s délen és északon a monarchia ellen. A sűrűn változó kormányok és züllő pártok vergődésében már a magyar állam fennmaradása lett kérdésessé. Tisza Kálmán magyar lelkében megszólalt az intőhang, hogy: a viszonyok között állami életünk közjogi alapjának ostroma csak a fenyegető veszedelmet növeli. Egy nagy elhatározással rálépett a kiegyezés alapjára s ezzel a lépésével az országot talán az összeomlástól mentette meg s másfél évtizedes belső erősödés, gyarapodás, haladás korszakába vezette. Aki részese volt amaz idők lázas és szorongó hangulatának, ebben a lépésben bizonyára nem annyira a kormányelnöki székhez közeledést, mintegy ősi politika varázsos hagyományával való szakítást, a lemondást érzi inkább. Ez a lemondás, ez a köz előtt való meghódolása mindannak, ami a népszerűségből táplálkozik és személyes hiúságot szolgál: a leg súlyosabb tehernek s a kevéssé biztató felelősségnek ez a kész vállalása a közérdek parancsoló szavára: ez volt a geszti kastély addigi patriarkális életének is nagy fordulója. Irányzó emléke a ház akkor serdülő fiának úgy szólván egész életútján kimutatható, még pedig nem is csak a kiegyezés irányában elfoglalt álláspontján, hanem egész gondolkodás- és érzésvilágának mindenben és mindörökre határozó elemeiben. Tisza Kálmánnak kész és bölcs lemondása erköcsi jelentésében azt tanította neki: a haza minden előtt; bekövetkezett sikerével pedig: erönket csak az egységben kereshetjük. És amit atyjának diadala hirdeti, nem ugyanazt hirdeti e nagy fiának hajótörése!

Elméleti jogi tanulmányait a budapesti egyetemen befejezve s katonai szolgálatát is elvégezve, Biharban vállalt megyei tisztsége mellett gazdálkodáshoz lát. Mint gazda, valósággal és állandóan a nép közé kerül, még pedig a nagy

bihari határ területének földműves népe közé. Tehát éppen annak a népnek világában él és dolgozik, melynek szülőföldjéhez való ragaszkodását minden nép között legélelénkebb történeti tudat táplálja, melynek legtöbb mondája van.

Érlelte földjéhez húzó hűségével, kemény egyenességével és isteni félelmével. Ezekkel a vonásaival érezte mindenkor szinte testvéreinek cselédjeit és földműves földijeit s úgy bánt velök, mint házinépével. Soha sem demokratáskodott, de népnek sohasem volt jobb és igazabb gazdája és gazdatársa, minl ő az övének. Érte érzett, gondolkodott, dolgozott s egész életén át épp úgy vágyott közéje, akár a szalontai öreg költő

.....
Az örök magyarságnak mély és sajátos vonásai mind ott ragyognak Tisza István alakjában: a legegyszerűsebb nyíltság és legtisztább belátás, a csodálatos munkabírási és a hősi elszánnás, a kemény dac és áldozatkész felemelkedés. Mind megtaláljuk benne: az értelmieket a lángész, az erkölcsieket a fenség magaslatán. Csak egy hiányzik: a csüggedés. Ez szolgáltatja megoldását annak a látszólagos ellentmondásnak is, mely a békét követelő s majdan a harcra buzdító Tisza között mutatkozik. Világos feje és hazájáért aggódó szíve eléjük áll a harckeverőknek, de amikor már nem a jótanács, csak a bátor tett, az ősi felbuzdulás segíthet még talán nemzetén, kardot köt maga is, hogy a magyar jövőért magyar karral és magyar becsülettel verekedjék. Oda siet a lövészárkokba, szeretett magyar testvérei közé, kiknek nagyságát olyan elragadó szavakkal hirdeti az ország előtt, mint soha senki másét; kedves földijeit, debreczeni huszárait védelmezi, biztatja, vezeti és temeti a — katasztrófaig.

A sötét és adáz Végzet már egészen közelébe oson. Még egy merénylet: de ő szívének igazságában és bátorságában s az isteni elvégzésnek kalvinista hitével: nyugodt és törhetetlen marad. Komoly áhítatú megadása és alázatos föl-emelkedése, de nemzetének és az emberiségnek sorsát illető bizodalma is vallásos világfelfogásából sarjadt. Abból a világfelfogásból, melyet oly megható egyszerűséggel, s szinte naiv bensőséggel tolmácsol Barras tanulmányának befejező sorában: „Nem vaksors szeszélye hányja az emberiség hajóját cél és rendszer nélkül idestova: egy bölcs kéz vezeti azt megpróbáltatások, szenvedések, vérontások sziklái és zátonyai között mindig tovább magasztos rendeltetése felé; kicsinyek és nagyok, gyöngék és erősek, egyesek és nemzetek öntudatlan eszközök az ő kezében“. Ime lelki termő talaja annak a szent hősiségnek, mellyel ama pokoli dies irae családjá és barátai előtt, kik menekülésre sürgették, az ég felé mutatva mondta: „Odafenn végeztetik el minden“. Így hitt az ég hatalmában a pokol felett is.

Különfélék.

Béthy Zsolt remek emlékbeszédének részleteit utai vezércikkünkben dr. Pap Károly egyetemi professor szívességéből közöljük.

Dr. Pröhle Vilmos debreczeni főreáliskolai rendes, egyetemi címzetes nyilvános rendkívüli tanárt, a kultusz-miniszter előterjesztésére, a minisztertanács a debreczeni tudományegyetemen a török nyelv és irodalom tanszékére az V. fizetési osztályba egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezte ki. A kiváló professort, aki jelenleg Hágában van, méltán megérdemelt előléptetése alkalmából őszinte szívből üdvözljük.

Tisza István arcképének megfestését a tiszántúli református egyházkerület rendkívüli intéző bizottsága elhatározta.

A nagyváradai református egyház református gimnáziumot és reáliskolát akar felállítani Nagyváradon, amelyhez a nagyszabeni román kormányzótanács elvben már hozzá is járult. A református egyházkerület intéző-bizottsága dr. Baltazár Dezső püspök és gróf Degenfeld József főgondnok elnöklétével folyó hó 13-án tartott ülésén megadta a felhatalmazást az iskolafentartó nagyváradai egyháznak, hogy kellően felszerelt kérvényét terjessze föl a konvent elnökségéhez. Minthogy a konvent elnöksége jelenleg Debreczenben van, a kérvényt is ide kell címezni. A konvent elnökség aztán tárgyalni fog a nagyszabeni román kormányzó-tanáccsal a feltételekről. (E-t-s.)

Csokonai születésének évfordulóján a kántus kergettel emlékezett meg gyakorló óráján az egykori híres debreczeni diákról.

Az egyházkerület albizottságai folyó hó 25-ik napján kezdik meg gyűléseiket. 25-én délelőtt 9 órakor az egyházkerületi tanügyi, délután 3 órakor a pénzügyi bizottság, délután 6 órakor a gimnáziumi albizottság; 26-án délelőtt 9 órakor a kollégiumi igazgatótanács és 27-én délelőtt 9 órakor a népiskolai tanügyi bizottság tart ülést.

Ut omnes unum sint. Ezzel az evangéliomi gondolattal, ez előtt kilenc évvel, nagy mozgalom indult ki Amerikából avégre, hogy a hit és szervezet tekintetében egységre hozza a keresztyén egyházakat. Az e tárgyban összegyűlendő világkonferencia ügye nagyjából már biztosítva látszik, amennyiben a részvételre vonatkozó meghívást mindenütt elfogadták, ki a római egyházat, melynek részéről a pápa úgy jelölt ki, hogy rá nézve nem lehetséges ezt az alkalmat felhasználni arra, hogy a római egyház hitét és igényeit kifejtsen és más közösségek állásfoglalásait méltányolni igyekezzen.

Lelkészmeghívás. A penygei református gyülekezet egyhangúlag és Tóth Lajos körösladányi vallás-tanító lelkészt hívta meg lelképásztoraúl. A sok próbáltatáson átment volt táborig lelkészen és a gyülekezeten legyen Isten áldása. Ad multos annus.

Fiuméből a D'Annunzio bevonulása előtt a horvát származású katolikus papság eltávozott, minek

folytán a fiumei polgármester a pápához fordult, hogy küldjön Fiuméba egy apostoli delegátust, aki rendezze a lelképásztorkodást.

Dr. Batta István volt debreczeni leánygimnáziumi tanárról olvassuk a kolozsvári Református Szemle november 7-iki számában a következőket: „Valaha theologiai internátusunk diákja volt a gömöri papfiú s csak annyit tudunk róla, hogy kedvesebb ember s kitünőbb diák hetedhétországban sines. Azután a tiszántúli kerületnek lett a munkása s nemsokára rebesgették, hogy az öreg Dóczy Imre terebélyes lombja alatt nő az új Dóczy, más fából és olyan ígérettel. Pár évvel ezelőtt olvassuk, hogy a debreczeni leánygimnázium tanára lön s a tanítványok egész seregének tanúsága szerint úgy tanítja a matematikát, hogy a leányok belépti díj mellett is zsúfolásig ülnék az óráját. Halljuk róla, hogy szerencsés iskolaszervező, jó kollega s olyan pedagógus, aminőt Isten különös ajándékok közlésével teremt. — Látjuk a nevét szaklapokban — irányt képviselni. Így lesz a kolozsvári mintagimnáziumnak előbb tanára, azután igazgatója, fiatalon és főigazgatói ranggal. Május közepe óta pedig református leánygimnáziumunk tanára s az erdélyi református egyházkerület középiskolai felügyelője. Mégis el kellett utaznia. Ezeket pedig azért irtan, hogy legalább tudjuk: ki volt az a kedves vendégünk, aki egy csunya novemberi napon kis családjával eltávozott tőlünk: tudjuk azért, hogy méltón fogadhassuk, amikor visszatér“.

Ádám és Éva filmen. Mióta a kinematográfia tökéletesbült, azóta nemesak a jelenkor eseményeit eleveníti meg, hanem behatol a me-e és a történelem világába is és ezeknek átfoghatatlan kincs bányájából sok bámulatos dolgot hoz felszínre. Legújabb hírek szerint Amerikában egy hatalmas filmen dolgoznak, amely „Ádám és Éva“ címmel a világ teremtését akarja bemutatni. Nagyjában a biblia elbeszéléset fogja követni a film, de a főbb mozzanatok megalkotásánál kikérik az egyetemi professzorok szakvéleményét is, hogy a legújabb geo- és biológiai felfedezéseket is felhasználhassák.

Az alkoholelleses Norvégia. Norvégiában népszavazást tartottak az alkohol megtiltása tárgyában. A szavazás eredménye: 428.455 az eltiltás mellett, 284.137 az eltiltás ellen. Érdekes megemlíteni, hogy a nagyobb városokban az eltiltás elleni szavazatok voltak tekintélyes túlsúlyban; a kisvárosok és a vidék józan gondolkodású lakossága azonban nagy mértékben ellensúlyozta az alkoholellesek többségére jutását. Az eltiltás csak a pálinkára s a többi szeszes italokra vonatkozik, a borra nem. A józan, jellemes, protestáns Norvégia példája haszonra buzdítónan.

Hivatalos értesítés.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

3626—1919. szám.

Körlevél valamennyi kebelbelli lelkész hivatálnak.

A vallás és közoktatásügyi miniszterium 184.078. sz. intézkedése alapján, a volt belügyi népbizottság által

engedélyezett névváltoztatások hatályon kívül helyezése tárgyában, f. év szeptember 13. 74.838/1919-VIII. a. számú belügyminiszteri körrendelet alábbi másolatát azzal közlöm, hogy a volt belügyi népbiztosság által engedélyezett névváltoztatásokra vonatkozó feljegyzések az illető születési és házassági anyakönyvekből fenti B. M.-i rendeletre hivatkozással hivatalból törölendők.

Egyben felkérem Nagytiszteletedet arra nézve is, hogy amennyiben egyes felek a volt belügyi népbiztosság által engedélyezett névváltoztatások feljegyzését kérelmeznek, azokat ily irányú kérelmükkel utasítsak el.

Atyafiságos szeretettel:

Debreczen, 1919 november hó 19-én,

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

74.838—1919. B. M. számú körrendelet. VIII.-a.

A belügyi népbiztosság által engedélyezett névváltoztatások hatályon kívül helyezése. Újra érvénytelenítése.

Valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság első tisztviselőjének.

A bolsevik uralom alatt fennállott belügyi népbiztosság által engedélyezett valamennyi névváltoztatás és azok jogkövetelményeit hatályon kívül helyezem illetőleg érvénytelenítem.

Ezzel kapcsolatosan elrendelem, hogy amennyiben a belügyi népbiztosság által engedélyezett névváltoztatások az illető születési és házassági anyakönyvekben eddig fel nem jegyeztettek, azok feljegyzése most már mellőzendő, a már megtörtént feljegyzések pedig törölendők.

Azokat az anyakönyvi bejegyzéseket, amelyekben az új családi név az erre vonatkozó népbiztosi engedély jogkövetkezmenyeként, a családfő részére engedélyezett névváltoztatás után született gyermekekre vonatkozó bejegyzésben az atya családi neve vagy a névváltoztatás engedélyezése után kötött házasságra vonatkozó bejegyzésben a vőlegény családi neve jegyeztetett be, ki kell igazítani.

Az eljárást az előbbi két bekezdésben említett mindkét esetben hivatalból, vagy bárki kérelmére meg kell indítani. Az eljárásra az 1904:XXXVI. t.-c. 18. §-a és ennek alapján az 1. U. Hatodik részében előírt szabályok irányadók. A névváltoztatást megengedő belügyi népbiztosi rendeletről közvetlenül a feleknek kiszolgált hiteles másolatok a lehetőséghez képest az illetőktől beszédendők és hozzám felterjesztendők.

Amennyiben lehetséges, az anyakönyvvezetők az érdekelteket e rendeletről oly megjegyzéssel értesítsek, hogy egyrészt a megváltozott, de a névváltoztatás érvénytelenítéséből kifolyólag őket meg nem illető családi neve az 1894:XXXIII. t.-c. 44. §-a értelmében és a 83. §-ában foglalt büntetőjogi következmények terhe alatt viselniük nem szabad, másrészt ha az érvénytelenített névváltoztatást óhajtják, a szabályszerű okmányokkal felszerelt új kérvényeknek hozzám leendő felterjesztését az alispán, polgármester úrnál kérhetik.

Felhívom, hogy e körrendeletemet az állami anyakönyvvezetőkkel tudomásul és megfelelő eljárás végett (csak az alispánoknak), az anyakönyvi közvetlen felügyelő hatóságokkal pedig ellenőrzés céljából (valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének) közölje.

Budapest, 1919. évi szeptember hó 13-án.

Beniczky s. k.

A tiszántúli egyházkerület püspökétől.

3551—1919.

Pályázat.

A lemondás folytán megüresedett mándoki református lelkészi állásra pályázat hirdettetik.

Fizetés: 100 köből rozs, illetve annak konventileg megállapított válttságára.

42 magyar hold föld, illetőleg a belőle eladott telkek árának kamatja.

1 hold szőlő.

52-03 K fapénz kamat.

690-45 K kongrua.

Stóla; temetés 12 korona, esketés 5 korona, keresztelés 2 korona.

Lakás 1 hold kerttel.

Földek adóját lelkész fizeti.

Megváltandó beruházás kb. 2800 korona.

Az állás a választás megtörténte után rögtön elfoglalandó.

Pályázati határidő 1919 december 20.

Pályázati kérvények a felsőszabolcsi református egyházmegye esperesi hivatalához. — Mándok p. á. Szabolcs m. — intézendők.

Debreczen, 1919 november 20.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

3546—1919. szám.

Pályázat

a békésbánati református egyházmegyébe kebelezett orosházi lelkészi állásra, melynek díjlevél szerinti javadalma a következő:

1. Lakás természetben.

2. Kézpénz 1200 (Ezerkettőszáz) korona az egyház pénztárából negyedévi előleges részletekben.

3. Buza 24 hl. 60 l.

4. Árpa 24 hl. 60 l.

5. Ket öl fa és hat kocsi fűtő szalma.

6. A tiszántúli egyházkerületben érvényben levő stóla.

Kötelesség: Az összes lelkészi teendők végzése az orosházi egyházban és a hozzácsatolt főkegyházakban vagy szórványokban.

Joga van az egyháznak a fenti díjlevélben megnevezett természetbeni járandóságokat kézpénzzel megváltani és pedig minden évre ujonnan, búzánál és árpánál az előző évi január 1-től okt. 1-ig való maximális vagy tőzsdei ár átlaga, a fánál és szalmanál az ugyanazon időre való folyó ár átlaga szerint.

Megváltandó beruházás jelentve nincs.

Az állás 1920 február 1-én foglalandó el.

A pályázni óhajtok pályázati kérvényüket törvényszerűen felszerelve folyó évi december hó 20-ik napjáig Futó Zoltán espereshez küldjék Szentésre (Csongrád megye).

Debreczen, 1919 november hó 20. napján.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

CENZURAT DE SUBLT. LASCU th.